

Kriminalomsorgens regionkontorer

Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS)

Deres ref:

Vår ref:
202004037-1217

Dato:
21.06.2021

NYE LOVHJEMLER FOR HÅNTERING AV COVID-19

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) orienterer med dette om at nytt kapittel 3A i straffegjennomføringsloven nå har trådt i kraft. Det nye kapittelet er gitt en videre anvendelse enn kun håndtering av covid-19 jf. overskriften «*Særskilte bestemmelser under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom.*» Oppdatert utgave av straffegjennomføringsloven er å finne på lovdata.no.

Innholdet i tiltakene i nye kapittel 3A gjenspeiler i stor grad tidligere regulering, men bestemmelsene er gitt en annen nummerering, noe som illustreres ved følgende «lovspeil»:

Gjeldende kapittel 3A	Opphevet kapittel 3A
§ 45 a Virkeområdet for bestemmelsene i dette kapittelet	§ 45 a Besøk i fengsel
§ 45 b Besøk i fengsel	§ 45 b Utelukkelse fra fellesskap med andre innsatte som smitteforebyggende tiltak
§ 45 c Utelukkelse fra fellesskap med andre innsatte	§ 45 c Straffegjennomføring utenfor fengsel
§ 45 d Straffegjennomføring utenfor fengsel	§ 45 d Straffavbrudd for gjennomføring av straff i samfunnet
§ 45 e Permisjon og frigang	§ 45 e Permisjon og frigang
§ 45 f Straffavbrudd for gjennomføring av straff i samfunnet	§ 45 f Opphevelse

Kompis KIA er oppdatert når det gjelder henvisning til hjemmel for utelukkelse fra felleskap, jf. gjeldende § 45 c.

Varighet av reglene

Stortinget har vedtatt at bestemmelsene i kapittel 3A opphører 1. desember 2021. KDI vil vurdere behovet for denne typen særskilte regler også etter 1. desember og kommer til å orientere Justis- og beredskapsdepartementet om dette i løpet av sommeren 2021.

Innholdet i nytt kapittel 3A

Nedenfor følger en gjennomgang av bestemmelsene i nye kapittel 3A, samt føringer for bruk av de ulike tiltakene.

§ 45 a - Virkeområdet for bestemmelsene i dette kapittelet

§ 45 a oppstiller virkeområdet for kapittel 3A og krever beslutning fra KDI før bestemmelsene kan tas i bruk.

KDI legger til grunn at det har det brutt ut «en allmennfarlig smittsom sykdom som smitter ved indirekte kontakt, dråpesmitte eller luftbåren smitte», altså covid-19. Nasjonalt foreligger det fortsatt tilfeller av utbrudd av covid-19. Det anses åpenbart unødvendig å konferere med helsetjenesten eller folkehelseinstituttet (FHI) for å avklare dette særskilt, selv om forarbeidene i utgangspunktet gir anvisning om det. KDI viser for øvrig til jevnlig dialogmøter med helsedirektoratet på sentralt nivå, samt fortløpende dialog med fengselshelsetjenesten lokalt.

Det nasjonale covid-19-utbruddet gjør det «nødvendig» med ett eller flere av de tiltakene som bestemmelsene i kapittel 3 A åpner for. KDI har en nasjonal tilnærming. For å kunne håndtere eventuelle utbrudd i fengsel og samfunn er det fortsatt nødvendig at tiltakene i kapittel 3A er tilgjengelige. Det gjøres enkelte begrensninger i bruk av bestemmelsene, se punkt 3. KDI understreker betydningen av nødvendighet og forholdsmessighet i de vurderingene enhetene gjør og at enhetene gradvis «åpner opp» for en normalisert straffegjennomføring, innenfor rammene av forsvarlig smittevern.

Det skal ikke iverksettes eller opprettholdes mer inngripende tiltak enn nødvendig. KDI beslutter derfor at følgende begrensninger gjelder i praktiseringen av kapittel 3A:

1. *Bestemmelsene skal kun benyttes for håndtering av covid-19, slik at bruk av bestemmelsene for håndtering av andre allmennfarlige sykdommer krever særskilt godkjenning fra KDI.*
1. *Det skal ikke innføres generelle hovedregler om stans av besøk i inntil 2 uker uten særskilt godkjenning fra KDI jf. § 45 b*
2. *Det skal ikke overføres innsatte til straffegjennomføring med elektronisk kontroll i henhold til § 45 d uten særskilt godkjenning fra KDI. En godkjenning vil bli gitt for bruk av tiltaket generelt, ikke for det enkelte vedtak.*
3. *Det skal ikke besluttes straffavbrudd i henhold til § 45 f uten etter særskilt godkjenning fra KDI. En godkjenning vil gjelde bruk av tiltaket generelt, ikke for det enkelte vedtak.*

§ 45 b - Besøk

Pålegg om overholdelse av smittevernråd

Bestemmelsens første ledd gir hjemmel for å pålegge at innsatte og besøkende følger gjeldende smittevernråd under besøkene, samt en mulighet til å avbryte besøket dersom anbefalingene ikke overholdes. Regelen skal ikke praktiseres overfor innsattes egne mindreårige barn. Første ledd lyder:

«Kriminalomsorgen kan beslutte at besøk i fengsel skal gjennomføres i samsvar med råd fra Folkehelseinstituttet. Dersom pålegg om dette ikke overholdes, kan kriminalomsorgen avbryte besøket.»

Forarbeidene sier følgende om bestemmelsen: «Første ledd i bestemmelsen er nytt sammenlignet med gjeldende § 45 a. Det regulerer spørsmål om hvordan besøk skal gjennomføres i en periode med utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom som nevnt i § 45 a, og det på grunn av smittefare er behov for restriksjoner for hvordan besøket skal gjennomføres. Første ledd hjemler blant annet at kriminalomsorgen kan pålegge den besøkende og den innsatte å unngå fysisk kontakt under besøket, herunder ved at besøket skal gjennomføres med en glassvegg mellom dem. Dersom pålegget ikke respekteres, skal kriminalomsorgen kunne avbryte besøket. Bestemmelsen skal praktiseres på en måte som ikke hindrer fysisk kontakt mellom mindreårige barn og deres foreldre.»

Hjemmel for nektelse av besøk

I § 45 b annet ledd videreføres en hjemmel for «Etter en konkret vurdering» å «nekte besøk i fengsel dersom besøket vil innebære en særskilt fare for overføring av smitte, eller det på grunn av sykdomsutbruddet vil bli uforholdsmessig krevende å gjennomføre besøket.»

Bestemmelsen åpner i tillegg for at enhetene, «dersom situasjonen krever det» kan «beslutte at det for en periode på inntil to uker som hovedregel ikke skal gjennomføres besøk i fengselet eller en nærmere angitt del av fengselet.» Det gis videre anledning til å «forlenge perioden med inntil to uker» i tilfeller hvor det er «strengt nødvendig». Det foreligger pr. nå ikke kjente utbrudd i fengsel og besøksavviklingen i fengsel skal normaliseres så langt det er mulig. Dersom det skal innføres en generell hovedregel om stans av besøk, krever dette i så fall særskilt godkjenning fra KDI.

Bruk av fjernkommunikasjon

Bestemmelsen styrker plikten til å legge til rette for bruk av fjernkommunikasjon: «Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte kan ha kontakt med personer utenfor fengsel ved bruk av fjernkommunikasjon.»

I forarbeidene sies det at «I annet ledd fjerde punktum er det gjort en endring for å gi et mer generelt uttrykk for at kriminalomsorgen skal sørge for at innsatte, ved nektelse av besøk, kan ha kontakt med personer utenfor fengsel ved bruk av fjernkommunikasjon. Alle innsatte skal få mulighet til slik kontakt, men det nærmere omfanget vil måtte fastsettes av kriminalomsorgen på basis av tilgjengelig teknisk utstyr, fengselets kapasitet til å gjennomføre eventuelle nødvendige kontrolltiltak mv.»

Besøk fra offentlig myndighetsperson, advokat mv.

Regler om besøk fra offentlig myndighetsperson, advokat mv. videreføres. KDI presiserer at det skal foreligge svært tungtveiende begrunnelser for å nekte besøk fra denne gruppen, da ulike tilretteleggingstiltak skal benyttes for at besøket kan gjennomføres på en «helsemessig forsvarlig måte.» Tilgang til helsetjenester skal ikke begrenses i henhold til bestemmelsen.

§ 45 c – Utelukkelse fra fellesskapet

§ 45 c om utelukkelse fra fellesskapet viderefører tidligere bestemmelse om utelukkelse i forbindelse med covid-19.

Bestemmelsen beskrives på følgende måte i forarbeidene:

«Etter første ledd første punktum er det to mulige innganger til at kriminalomsorgen kan beslutte utelukkelse etter § 45 c. Den ene er at den innsatte er i en situasjon hvor det følger av lov eller forskrift, eller av annen beslutning i medhold av smittevernloven, at vedkommende skal være i isolasjon eller karantene. Under covid-19 er det gitt forskrift om dette for personer som har fått påvist sykdommen (isolasjon), og personer som kommer fra andre land eller har hatt nærkontakt med noen som er smittet (karantene), jf. forskrift 27. mars 2020 nr. 470 om smitteverntiltak mv. ved koronautbruddet (covid-19-forskriften) §§ 4 og 7. Videre foreligger det eksempel på at den kommunale helsetjenesten har besluttet, som tiltak i medhold av smittevernloven § 4-1, at nyinnsatte skal være i karantene frem til det foreligger to negative svar på test.»

KDI ber i tillegg om at bestemmelsen praktiseres i samsvar med covid-19-forskriftens bestemmelser om særregler for de som er «beskyttet» mot covid-19 og de unntak fra karanteneplikt dette medfører. Avgjørelsen av om vilkårene for karanteneplikt er oppfylt tas av helsetjenesten.

Videre omtaler forarbeidene følgende når det gjelder utelukkelse på grunn av symptomer på covid-19: «Den andre mulige inngangen til utelukkelse etter § 45 c første ledd første punktum er at den innsatte har symptomer som er forenlige med den aktuelle sykdommen. Vilårene for at det kan besluttes utelukkelse er videre at utelukkelse er nødvendig for å forebygge smitte, og at tiltaket ikke vil innebære et uforholdsmessig inngrep overfor den innsatte, jf. § 45 c første ledd første og annet punktum.»

«Etter § 45 c annet ledd første punktum skal alle vedtak etter bestemmelsen uten opphold meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet.» Dette gjøres på ordinær måte, tilsvarende som ved melding om utelukkelse etter § 37.

Betydningen av testing

Det skal i henhold til annet ledd tredje punktum vurderes om behov for utelukkelse kan avhjelpes gjennom testing. Forarbeidene siter følgende om ansvarsdelingen mellom kriminalomsorgen og helsetjenesten: «Siden det ikke er kriminalomsorgen som råder over testkapasiteten, vil kriminalomsorgens oppgave være å undersøke mulighetene for testing i kontakt med helsemyndighetene, og for øvrig legge til rette for at testing kan gjennomføres. I tilfeller der det er besluttet karantene, vil det være helsemyndighetene som avgjør betydningen av testsvar for varigheten av karantenen.»

Meningsfylt menneskelig kontakt

Innsatte som er utelukket fra fellesskapet i medhold av § 45 c skal hver dag tilbys meningsfylt menneskelig kontakt. Det angis ikke et bestemt tidsmessig minimum for denne kontakten, men den skal *sammen med kompensierende tiltak*, for eksempel telefonsamtaler, fjernkommunikasjon/videobesøk, lufting og trening, utgjøre minst to timer hver dag.

KDI understreker at bestemmelsen skal praktiseres på en smittevernmessig forsvarlig måte.

Avkortning i straffen til varetektsfengslede

Forarbeidene sier følgende om § 45 c fjerde ledd om avkortning til varetektsfengslede som utelukkes i henhold til § 45 c: «*Fjerde ledd* er nytt [...] og innebærer at varetektsinnsatte som utelukkes etter § 45 c, ved utmåling av straff i straffesaken, skal ha avkortning i straffen på samme måte som når den tiltalte har vært varetektsfengslet med restriksjoner etter straffeprosessloven § 186 a.»

§ 45 d - Straffgjennomføring utenfor fengsel

Bestemmelsen regulerer adgangen til å overføre innsatte til straffgjennomføring med elektronisk kontroll som ledd i å redusere belegget i fengsel. KDI ber om at overføringer til straffgjennomføring med elektronisk kontroll etter denne bestemmelsen ikke finner sted uten at enheten har fått særskilt godkjenning fra KDI.

§ 45 e – Permisjon og frigang

Med unntak av det utvidede anvendelsesområdet som følger av § 45 a, tilsvarer bestemmelsen i stor grad tidligere regulering.

I forarbeidene beskrives bestemmelsen på følgende måte: «I bestemmelsens *første ledd* første punktum er uttrykket «særskilt smitte- eller helsefare» erstattet med «særskilt fare for overføring av smitte», for å gjøre det tydelig at det er smitterisikoen som er det sentrale. Har den innsatte en særskilt risiko for helsemessige følger av å bli smittet, bør det primært være opp til den innsatte selv å vurdere om dette i seg selv skal medføre at permisjon eller frigang ikke gjennomføres. Konsultasjon av helsepersonell, jf. første ledd annet punktum, kan bidra til å styrke vurderingen av smittefaren.

Tredje punktum er forenklet. Formålet med denne delen av bestemmelsen er å få frem at det ved avgjørelse om permisjon eller frigang skal ses hen ikke bare til smittefaren, men også til den velferdsmessige betydningen av permisjon eller frigang for den innsatte.

Annet ledd avklarer spørsmålet om kriminalomsorgens adgang til å stille smittevernmotiverte vilkår for permisjon eller frigang. Det ligger i bestemmelsen at den innsatte kan pålegges å følge alminnelige råd fra Folkehelseinstituttet. Et slikt vilkår skal ikke kunne gi grunnlag for disiplinærreaksjoner fra kriminalomsorgen. For øvrig reguleres adgangen til å stille vilkår av straffgjennomføringsloven § 36 på vanlig måte.»

KDI ber om at det ikke opprettholdes strengere tiltak enn nødvendig og at praksis for permisjoner og frigang normaliseres i den grad det er smittevernmessig forsvarlig.

§ 45 f Straffavbrudd for gjennomføring av straff i samfunnet

Bestemmelsen har, sammenlignet med tidligere regulering, utvidet anvendelsesområde på grunn av § 45 a, men viderefører ellers i all hovedsak tidligere føringer.

KDI ber om at straffavbrudd etter denne bestemmelsen ikke finner sted uten at enheten har fått særskilt godkjenning fra KDI.

Utvidet telefontid – bruk av fjernkommunikasjon

I den grad det er mulig bør det fortsatt utvises fleksibilitet med hensyn til telefontid. KDI ber enhetene om at alle innsatte fortsatt gis 10 minutter gratis telefontid pr. uke. Dette som et tillegg til ordinær telefontid.

KDI understreker videre viktigheten av å opprettholde fjernkommunikasjon som et tilbud til alle innsatte, innenfor selv om straffegjennomføringen nå normaliseres. KDI viser til følgende uttalelse i forarbeidene til § 45 b: «Alle innsatte skal få mulighet til slik kontakt, men det nærmere omfanget vil måtte fastsettes av kriminalomsorgen på basis av tilgjengelig teknisk utstyr, fengselets kapasitet til å gjennomføre eventuelle nødvendige kontrolltiltak mv.» Det må foretas en individuell, konkret sikkerhetsmessig vurdering av behovet for kontrolltiltak ved gjennomføring av digitalt besøk. I vurderingen av behovet for kontrolltiltak ved bruk av digital kommunikasjon skal det foretas en helhetlig sikkerhetsmessig vurdering, hvor også kontrollregimet overfor den enkelte innsatte ved ordinære besøk i fengsel tillegges vekt.

Med hilsen

Jan-Erik Sandlie
assisterende direktør

Maja Karoline Breiby
seniorrådgiver

Kopi: Samtlige lokale enheter

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.